

Inkeri Koskinen

Salaliittoteorioita

Pidän elementtitaloista. Kun katson rumaa ja ränstynttä 60-luvun lähiöelementtitaloa, nirso esteetikko minussa nyrpistää nenäänsä, mutta sydämessäni läikähtää. Siihen muuttaminen on ollut ilo. Edelleenkin noiden rotiskojen ansiosta tässä maassa asutaan säällisesti, useimmilla on oma huone, olkoonkin halvalla rakennetun näköinen. Pidän myös fluoritableteista, Pohjois-Karjala-projektista ja pyöräilykypäristä. Syön voita enkä edes omista pyöräilykypäriä, mutta pidän silti. Uskon näet, että niiden syntyyn on johtanut vilpittön tahto hyvään.

Koen kuuluvani tiettyyn sosiaaliseen viiteryhmään, jossa ei oikeastaan kuuluisi viehättyä näistä asioista. Elementtitalot tulisi nähdä keinona kahlita työväenluokka passivoiviin lähiöihin ja marginalisoida naiset työntämään lastenvaunuja kerrostalon ja marketin väliä. Sydän- ja verisuonitautien vähentämiseen tähtäävät toimet pitäisi nähdä yrityksenä vähentää ihmisten nautintoja, pyöräilykypäriä suosittelemisenkin luultavasti pyrkimyksenä viedä ihmisiltä heidän elämäntapansa.

Ihastelemieni hankkeiden taustalta tulisi siis löytää salaliittoja. Joskus kohtaan banaalin version salaliittojen hakemisesta, sellaisen, jossa

ne kuvitellaan tietoisesti suunnitelluiksi. Yleensä on kuitenkin luettu sen verran Foucaultia, ettei juonia kuvitella aktiivisesti juonituiksi, vaan hankkeiden toteuttajat oletetaan valtarakennelmia vahvistaviksi viattomiksi hölmöiksi. Aavemainen salaliitto syntyy toteuttajiensa taustalle, ja se tulee ymmärtää pintapuolisesti hyvää tarkoittavilta vaikuttavien hankkeiden todelliseksi selitykseksi.

Tämä on tietysti kaikkea muuta kuin foucaultlaista. Tuija Pulkkinen on osuvasti kutsunut foucaultlaista genealogiaa vastaliikkeeksi modernille perustahakuisuudelle. Moderniin kuuluu oletus pinnasta, jonka alla on perusta, jonka paljastamisella saadaan selville selitettävän ilmiön todellinen olemus. Genealogialla taas kyseenalaistetaan perustan ja todellisen olemuksen etsimisen mielekkyys. Genealoginen tutkimus elementtilähiöistä ei lähtisi kuvaamaan lähiön asukkaita salaliiton uhreina vaan tietynlaiseksi rakentuneessa ympäristössä elävinä ja sitä edelleen muovaavina ihmisinä. Salaliittojen tunnistaminen on moderni harrastus.

Tai ehkä salaliittojen etsiminen on esimodernia. Siitä näet tulee mieleen myös vanha suomalainen selittämistapa, jossa kaikki oletettiin jonkun tekemäksi. Mitään ei tapahtunut tarkoituksetta, ja tapahtumia saattoi hallita paljastamalla niiden aiheuttajan. Paha oli usein pahan

suovan ihmisen tai muun olennon lähettämä, ja se voitettiin tuntemalla syypää ja pahan synty. Jos niitä ei tunnettu, oltiin pahan armoilla. Salaliittoteoriat jatkavat ehkä tätä perinnettä, tarkoituksena on poistaa paha paljastamalla kuka sen lähetti? Jos salaliittoa ei paljasteta, avuton uhrius jatkuu loputtomiin:

*Pojat Väinölän potevi, läsiivi Kalevan kansa
tautia tavattomia, nimen tietämättömiä:
alta lattiat labovi, päältä peite märkänevi.*

Minua harmittaa tunne, että vilpittömien ihmisille hyvää tarkoittavien hankkeiden ihastelu on kiellettyä, eikä tulisi edes kuvitella, että kyseessä voisi olla huolella ajateltu vilpittömyys. Lisäksi on kiusallista, että tämän harmituksen seurauksena minut koetetaan ajoin änkeä sosiaaliseen viiteryhmään, joka on minulle ideologisesti ja maailmankuvallisesti mahdoton. En ole harmituksineni yksin; uljain viime aikoina kohtaamani todiste tästä on Tommi Uschanovin *Nuori Voima* 1–2/07:ssa julkaistu artikkeli ”Mikä vasemmistoa vaivaa; Yhdeksän teesiä”, jossa hän toteaa, että ”vasemmistolaisille ne, jotka ohjautuvat tietämättään ulkoisista syistä, ovat aina joitakuita muita kuin he itse; lisäksi nämä tietämättään ohjautuvat ohjautuvat aina

väärään suuntaan.” Elementtitalojen suunnittelijat palvelevat tietoisesti tai tietämättään salaliittoa ja lähiöiden asukkaat ovat tietämättään uhreja, mutta kriitikko näkee asiain todellisen luonnon?

Harmittaisi vähemmän jos salaliittojen paljastaminen olisi edes johdonmukaisesti hyväksytty strategia. Se ei kuitenkaan ole. Pahaksi paljastamispakko ei koske kaikkea. Lattioiden lahoamista ja peitteen märkänemistä ei ryhdytä selittämään kenen tahansa syyksi.

Salaliittoteorioita halveksutaan kun väärät ihmiset kohdistavat niitä väärin asioihin. Esimerkiksi käy *Usko, toivo, hakkaus* -kyselytutkimus vuodelta 1998, jonka mukaan joka viides parisuhteessa elävä suomalaisnainen on kokenut nrvkvisessä nari-

suhteessaan väkivaltaa tai sen uhkaa. Tutkimuksen tuottamia lukuja on toistettu julkisuudessa paljon, muun muassa Amnesty vetoaa niihin naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisessa Joku raja! -kampanjassaan. Tapoja, joilla luvut on saatu, on kuitenkin kritisoitu. *Usko, toivo, hakkaus* -tutkimuksessa väkivallan uhaksi tai jopa väkivallaksi määriteltiin näet sellaisiakin tilanteita, joita edes kyselyyn vastanneet naiset eivät välttämättä pitäneet uhkaavina tai väkivaltaisina.

Tarkoitushakuisia tutkimuksia tehdään jatkuvasti ja niiden kritisointi on olennainen osa sekä tieteellistä että poliittista keskustelua. Pakosta paljastaa salaliittoja saattaa olla näissä keskusteluissa jopa hyötyä. Juuri mainitsemastani tutkimuksesta käyty keskustelu on kuitenkin ollut kummallista. Vertailu selventäköön asiaa. On korrekta epäillä kansanterveyttä käsitteleviä tutkimuksia meidän nian ivräävän medikalisaation

legitimöimiskeinoiksi ja poliittisiksi työkaluiksi, joilla sorsitaan elämästään nauttivia ihmisiä. Sen sijaan monen mielestä on kerta kaikkisen naurettavaa epäillä, että vaikkapa *Usko, toivo, hakkaus* -tutkimuksella olisi pyritty pönkittämään mitään epäilyttäviä valta-asetelmiä tai mustamaalaamaan suomalaisia miehiä.

Sama kritiikin muoto on siis asiayhteydestä riippuen joko itsesäänselvää velvollisuus tai sopimaton ratkaisu. Elementtitalojen lisäksi pidän myös ajatuksesta, että argumentointitapa hyväksytään kuunneltavan arvoiseksi tai hylätään riippumatta siitä, kuka sitä käyttää ja mitä vastaan. Ymmärrän tietysti, että tämä on poliittisessa keskustelussa usein haihatteleva toive. Mutta pitäisikö sen olla haihattelua siinä sosiaalisessa viiteryhmässä, josta puhun?

